

Nr 56.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1924 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående tillgodogörande av landets kalktillgångar.

(1:sta avd.)

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 109 av herr *Pers* har hemställts, att riksdagen måtte besluta ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att det måtte uppdragas åt kungl. lantbruksstyrelsen att vidare utreda på vad sätt de tillgångar av kalk, som finnas i landets olika delar, må kunna på bästa sätt nyttiggöras för jordbruket och att Kungl. Maj:t må för riksdagen framlägga förslag härom, samt att för utredningen erforderliga medel må tagas av anslaget till kalkfrakter.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför hänvisas till motionen.

Alltsedan år 1908 har anslag till växlande belopp anvisats för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov. För budgetåret 1923—1924 uppgår anslaget till 800,000 kronor. Anslagen hava av riksdagen beviljats efter framställning av Kungl. Maj:t utom vad angår anslagen för första halvåret 1923 och budgetåret 1923—1924, vilka beviljats i anledning av inom riksdagen väckta motioner.

Under framhållande att ett sådant understödjande i längden torde bli för staten oöverkomligt och ej heller kunde ur nationalekonomisk synpunkt försvaras anför motionären, att problemet borde så omläggas, att jordbruket måtte kunna tillgodogöra sig i olika delar av landet faktiskt befintliga kalkförekomster, varigenom de långa järnvägstransporterna kunde i högst väsentlig mån inskränkas. Motionären pekar därvid särskilt på möjligheten att i fall där bränning av kalken försvarades genom alltför höga bränslekostnader medelst förmalning åstadkomma kalkstensmjöl, varför förut-sättningarna såväl genom en numera utvecklade maskinindustri på förevarande område som genom en lättare tillgång på elektrisk kraft väsentligt ökas. I angivet avseende borde enligt motionärens mening staten lämna sin medverkan. Sålunda borde i första hand en utredning verkställas beträffande frågan om bästa och billigaste sättet för förmalningen av landets olika kalkstensarter och kalkmjölets verkningsgrad. Vidare borde kunskapen om även smärre kalkförekomster spridas samt största möjliga nedsätt-

Jordbruksutskottets utlåtande Nr 56.

ning av priset för utnyttjande av statens vattenfall och kraftnät för ifrågasvarande ändamål medgivnas.

Såsom motionären jämväl erinrat hava de av chefen för jordbruksdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 december 1918 tillkallade sakkunniga för utredning i fråga om inhemsk tillverkning av konstgödselmedel den 10 mars 1921 avgivit första delen av sitt betänkande i ämnet. Beträffande det i motionen berörda ämnet avse de sakkunnigas förslag dels verkställande av systematiska undersökningar av den svenska åker- och hagmarksjordens kalkbehov och dels tillhandahållande av allmänna medel för anläggande av kalkkvarnar och kalkugnar. I sistnämnda avseende vill utskottet erinra om att 1923 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t för beredande av låneunderstöd åt företag för framställning av jordbrukskalk anvisat ett anslag av 50,000 kronor. I denna Kungl. Maj:ts framställning avsågs närmast ett exploaterande av Bergsbyns kalstensfyndighet i Västerbottens län. I det av riksdagen godkända utlåtande, varigenom jordbruksutskottet tillstyrkte berörda förslag, anförde utskottet huvudsakligen följande.

Jämväl utskottet anser att genom ett utnyttjande av särskilt i de norra mera avlägset belägna delarna av Norrland befintliga kalkstensfyndigheter avsevärda fördelar skulle kunna vinnas för närliggande trakters jordbruk, vilka eljest för fyllande av sitt behov av kalk äro beroende av med dryga kostnader förenade långa kalktransporter från mellersta Sverige. Tillgodogörandet av i orten befintliga förekomster torde för ödebygdernas vidkommande i vissa fall vara en förutsättning för att kalk överhuvudtaget skall komma till användning. Med nu antydd utgångspunkt synes utskottet det föreliggande förslaget — vilket visserligen närmast berör ett företag med ur kommunikationssynpunkt mera gynnsamt läge — vara ägnat att böra vinna statsmakternas anslutning. Därest emellertid upptagande av förefintliga kalkstensfyndigheter skall kunna förväntas ske i så stor omfattning, att det kan bli till verklig betydelse i förevarande avseende, torde, såsom departementschefen antytt, frågan om uppläggande av en särskild fond för ändamålet för här ifrågasvarande trakters vidkommande böra tagas i övervägande.

Enligt vad utskottet inhämtat är de ovannämnda sakkunnigas förslag i övrigt, sedan infordrade utlåtanden däröver avgivits av lantbruksstyrelsen, styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och i viss del av statskontoret, beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet.

Utskottet har vid såväl 1922 som 1923 års riksdag ställt sig avvisande mot då motionsvis framkomna förslag att på sätt hittills skett beträffande landet i dess helhet lämna statsbidrag till lindring av fraktkostnaderna för jordbrukskalk. Däremot har utskottet i utlåtande nr 55 i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t vid innevarande riksdag föreslagit av angivna skäl tillstyrkt beviljande av sådant bidrag i fråga om kalktransporter till orter inom Dalarna och Norrland. Utskottet delar emellertid motionärens uppfattning om önskvärdheten av att utfinna något sätt, varigenom — utan

statens direkta understödjande — inom skilda delar av landet befintliga kalktillgångar skulle kunna inom för jordbruket rimliga kostnader tillgodos göras detsamma. Vad motionären i sådant avseende anfört synes utskottet värt beaktande. Då emellertid förevarande fråga enligt utskottets förmenande tarvar en allsidig och ingående undersökning och övervägande av olika möjligheter till dess lösning, anser utskottet, att en utredning i motionens syfte bör åvägabringas. Därvid torde såsom ock motionären antytt för frågans bedömande vägledande uppgifter vara att hämta ur konstgödselmedels-sakkunnigas ovanberörda betänkande, varav utskottet tagit del. Motionären har direkt hemställt, att utredningen i frågan måtte uppdragas åt lantbruksstyrelsen. För egen del anser utskottet, att det bör stå Kungl. Maj:t fritt att besluta om sättet för utredningens verkställande, och i den mån den föreslagna utredningen kan komma att kräva särskilda kostnader, böra dessa givetvis såsom andra dylika kostnader bestridas från det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt de i landets olika delar befintliga kalktillgångar må kunna på bästa sätt tillgodos göras det svenska jordbruket samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 19 maj 1924.

På jordbruksutskottets vägnar:

PAUL HELLSTRÖM.

Närvarande: se utlåtande nr 55.